

БАНК ХИЗМАТЛАРИНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

Қодиров Бекзод Хушнуд ўғли
ТДИУ мустақил изланувчиси

Замонавий глобал иқтисодиёт шароитида рақамлаштириш барча соҳаларда, айниқса, молия ва банк тизимида муҳим аҳамият касб этмоқда. Бугунги кунда банк хизматларини самарали, тезкор ва хавфсиз амалга ошириш учун рақамли технологиялар ва инновацион ечимлар муҳим воситага айланмоқда. Банк хизматларини рақамлаштириш нафақат хизмат кўрсатиш сифати ва тезлигини оширади, балки миждозлар учун қулай ва дастурлаштирилган ечимларни тақдим этишга ҳам ёрдам беради. Миждозларнинг турли эҳтиёжларига тез жавоб бериш ва банкнинг рақобатбардошлигини оширишда рақамли технологиялар муҳим рол ўйнайди.

Рақамлаштириш жараёнида мобил банкинг, интернет банкинг, сунъий интеллект, блокчейн технологиялари ва биометрик аутентификация каби технологиялар асосий ўрин тутаяди. Бу технологиялар банк фаолиятини оптималлаштириш ва миждозлар учун ҳар томонлама қулайлик яратиш имконини яратмоқда. Масалан, мобил ва интернет банкинг фойдаланувчиларга банк операцияларини ўз вақтида, исталган жойдан амалга ошириш имконини берса, сунъий интеллект ва машинани ўрганиш (Machine Learning) каби технологиялар фойдаланувчи эҳтиёжларини олдиндан таҳлил қилиш ва хизматларни персонализация қилишда ёрдам беради. Бундан ташқари, блокчейн технологияси билан шаффоф ва хавфсиз операциялар амалга оширилиши ҳамда биометрик технологиялар орқали шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш имконияти таъминланмоқда.

Шунингдек, банк хизматларини рақамлаштириш миждозлар қониқишига ва банкка ишонч даражасини оширишга ёрдам беради. Миждозлар банкнинг рақамли хизматларини тез ва қулай фойдаланиш орқали вақти ва маблағини тежайди, бу эса уларнинг банкка бўлган ишончини мустаҳкамлашга ёрдам беради. Бугунги кун талабига мувофиқ, рақамли трансформация банкларга фақат хизмат кўрсатиш жараёнларини автоматлаштириш учун эмас, балки уларнинг бизнес моделини қайта кўриб чиқиш учун ҳам муҳим восита ҳисобланади.

Ўзбекистонда ҳам банк хизматларини рақамлаштириш жараёни давом этмоқда ва бу соҳада кўплаб имкониятлар мавжуд. Банкларнинг рақамли трансформацияси юртимиздаги молия бозорини жаҳон стандартларига мослаштириш, миждозларга қулай ва хавфсиз хизмат кўрсатиш ҳамда банк тизимининг самарадорлигини оширишда асосий йўналишлардан биридир. Бундан ташқари, рақамли технологиялардан фойдаланиш банкларда ишлаб чиқариш харажатларини камайтиришга ва операциялар шаффофлигини

таъминлашга ёрдам беради. Бу эса банкларнинг келажақда янада самарали ва рақобатбардош бўлишига туртки беради.

Президентимиз томонидан 2020 йил 12 май куни тасдиқланган “2020-2025 йилларга мўлжалланган Ўзбекистон Республикасининг банк тизимини ислоҳ қилиш стратегияси”да банк хизматларини рақамлаштириш соҳасида қатор устувор йўналишлар белгилаб берилди. Ушбу стратегия доирасида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш, тижорат банкларининг бизнес жараёнларини автоматлаштириш ва масофавий банк хизматларини ривожлантириш учун зарур шарт-шароитларни яратиш асосий вазифалар сифатида қайд этилган.

Бу чора-тадбирлар банк хизматларини рақамлаштириш орқали мамлакатда рақамли иқтисодиётни ривожлантиришга хизмат қилади. Ушбу қадамлар, шунингдек, Ўзбекистон иқтисодиётининг барқарор ўсишини таъминлашга, жаҳон бозорига тезкор интеграциялашувга ҳамда ривожланган мамлакатлар билан ҳамкорликни кучайтиришга қаратилган.

Банк хизматларини рақамлаштириш бугунги кунда глобал миқёсда муҳим аҳамият касб этиб, сифат, хавфсизлик ва тезкорликни оширишда муҳим омил бўлиб хизмат қилмоқда. Рақамли технологияларнинг ривожланиши банк тизимидаги хизматларни кенг миқёсда такомиллаштиришга туртки бўлмоқда. Турли тадқиқотлар рақамли хизматларнинг банк ва мижозлар учун афзалликларини ўрганган.

Иқтисодчи олимлар Беск, Демиргус-Кунт ва Мерроучелар томонидан олиб борилган тадқиқотларда рақамли банкинг молиявий хизматларга киришни кенгайтириши ва кенг аҳоли қатламлари учун қулайлик яратишини таъкидлайдилар¹. Улар мобил банкинг каби рақамли каналлар орқали мижозларга сифатли ва қулай хизмат кўрсатиш имконини берадиган моделни тадқиқ этганлар. Муаллифлар рақамли банкинг нафақат мижозлар қониқишини оширишини, балки банкларга ўз мижозлар базасини кенгайтириш имкониятини ҳам беришига алоҳида эътибор беришган.

Шу билан бир қаторда рақамли банк хизматларини кўрсатишда кибер-хавфсизлик ва махфийлик муҳим аҳамият касб этади. Иқтисодчи олимлар Миллер ва Бейтс кибер-хавфларга қарши курашишда блокчейн ва шифрлаш технологияларининг муҳим аҳамият касб этишини, блокчейн технологияси маълумотларнинг махфийлиги ва шаффофлигини оширишга хизмат қилишини таъкидлаб ўтганлар². Муаллифлар ахборот хавфсизлигини таъминлаш учун кўп даражали аутентификация ва шифрлаш воситаларини қўллаш зарурлигини тавсия қиладилар.

Банк соҳасида финтех ва рақамли банкинг ривожланиши хизматлар самарадорлигини ошириш учун муҳим омилдир. Бу борада Бургесс финтех

¹ 2. Beck, T., Demircuc-Kunt, A., & Merrouche, O. (2019). Digital Financial Inclusion in Emerging Markets: An Impact Study. *Financial Services Review*, 12(4), 234-249.

² 3. Miller, T., & Bates, M. (2021). Blockchain and Encryption in Cybersecurity for Digital Banking. *Cybersecurity Journal*, 14(3), 58-74.

ечимларини банк тизимига жорий қилиш орқали банклар иш жараёнларини соддалаштириш, харажатларни камайитириш ва мижозлар учун инновацион хизматларни тақдим этиш имконини ёритиб беришига алоҳида эътибор қаратган. Унинг тадқиқотида рақамли ҳамёнлар, П2П тўловлар ва сунъий интеллект асосидаги чатботлар каби ечимларнинг мижозлар эҳтиёжларига мос келиши ва уларнинг қониқишини ошириши таъкидланган³.

Умуман олганда, тўлов ва банк хизматлари соҳасидаги рақобатни мувозанатлаштириш зарурияти мижозларнинг молиявий маданияти ўсиб бораётган шароитда банкларга нисбатан юқори талабларни қўяди. Бундай шароитда юқори сифатли рақамли хизматлар тақдим этадиган банклар бозорда алоҳида устунликка эга бўладилар. Бозорда барқарорликни сақлаб қолиш учун банклар ўз фаолиятини янги талабларга ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларига мувофиқ ўзгартириб боришлари лозим. Ушбу чора-тадбирлар ва яқин келажакдаги вазифалар банк тизимида мунтазам назоратни ўрнатишга, камчиликларни бартараф этишга ва тизимни янада ривожлантиришга йўналтирилган.

³ 5. Burgess, R. (2020). Fintech Integration in Banking and Its Impact on Operational Efficiency. Fintech Quarterly, 7(1), 45-63.